

România și prima Conferință a Păcii – Haga, 1899

Ultimele decenii ale secolului al XIX-lea marchează o adevărată „internaționalizare” a vieții social-politice cu deosebire în Europa, dar și în afara bătrânului continent. Extinderea fără precedent a mijloacelor tehnice de comunicație, de la căi ferate și telegrafie la presă, sporirea schimburilor comerciale, circuitul științific și cultural universal, continua multiplicare a legăturilor dintre națiuni și persoane, toate acestea întăresc sentimentul contemporanilor de apartenență la comunitatea internațională.

Pe de altă parte, pacea, atât de folositoare, indispensabilă chiar activităților economice și de orice altă natură, era grevată de permanenta amenințare a războiului. De aici un alt sentiment, tot atât de puternic resimțit de contemporani, cel al precarității păcii. Cheltuielile militare apăsau tot mai greu asupra bugetelor statelor și asupra veniturilor fiecărui cetățean. Consecința firească a unei asemenea stări de lucruri a constituit-o inițierea unei tot mai puternice mișcări pacifiste, care antrena, ca de exemplu în Anglia, S.U.A., Franța, Elveția sau Peninsula Scandinavică, pături largi ale populației și numeroase personalități marcante ale vremii. Mai anevoie se dezvoltă această mișcare în Germania și Austro-Ungaria, iar în Rusia prima asociație pacifistă apare abia în 1909. Se constituie acum numeroase societăți și asociații naționale și internaționale, precum „Liga permanentă a Păcii” sau „Biroul internațional al Păcii” cu sediul la Berna. Din 1895 se atribuie premiul Nobel pentru pace. Uniunea Interparlamentară încă din 1888 reclama arbitrajul pentru rezolvarea litigiilor internaționale. Din 1896 se relua tradiția olimpică, mijloc de apropiere și cunoaștere între națiuni.

În acest context apare și ideea convocării unei conferințe internaționale pentru pace. La 12 august 1898, Muraviev, ministrul de externe al Rusiei, trimitea, în numele tânărului său monarh Nicolae al II-lea, o notă circulară, către toți diplomații acreditați la Petersburg, chemând la organizarea unei conferințe pentru discutarea mijloacelor de limitare a înarmărilor.

În cercurile diplomatice, nota rusă a produs o mare surpriză, dată fiind situația internațională: abia se încheiase războiul hispano-american, marile puteri își disputau Africa și China, Rusia însăși se afla la câteva luni de la ocuparea Port-Arthurului și în plin conflict cu Anglia pentru controlul unor căi ferate în China. Pe plan intern însă, Rusia se găsea în imposibilitate de a ține pasul cu celelalte mari puteri în perfecționarea și sporirea armamentului. Kuropatkin, ministrul de război, arăta lui Nicolae al II-lea, într-un memoriu din 13 martie 1898, că Rusia nu era în măsură, datorită crizei financiare, să introducă artileria cu trageră rapidă, adoptată de Germania în 1896 și de Franța în 1897. Memoriul se încheia cu propunerea inițierii de

tratative cu Austro-Ungaria, prin care cele două imperii s-ar fi angajat ca timp de zece ani să nu introducă noile tunuri. Respingând posibilitatea unui acord cu Viena, Muraviev propunea în schimb întrunirea unei conferințe internaționale pentru reducerea efectivelor militare, a bugetelor de război și adoptarea arbitrajului ca metodă de rezolvare a conflictelor dintre state. Țarul a aprobat această idee.

Este de remarcat entuziasmul autentic stârnit în opinia publică europeană de către propunerea țarului¹. Totuși, aproape simultan, au început să apară voci care să tempereze acest optimism².

Ca și în celelalte state europene, propunerea țarului a fost primită în România cu mult interes de către opinia publică, dar și cu oarecare scepticism de către factorii politici responsabili. Presa oficială sublinia în primul rând mesajul etic, umanitar al propunerii³. La rândul său, „Liberalul” scria: „În particular, pentru noi, pentru popoarele mici, care ne îndrumăm cu încetul și ferind mereu alături, de mulțimea greutăților, pe calea propășirii pașnice, dezarmarea ar fi cea mai mare binefacere”⁴.

Oricum, propunerea rusă, prin fondul ei, ca și prin largul ecou în opinia publică internațională, nu putea fi ocolită de către factorii politici responsabili. De aceea, rând pe rând, statele invitate încep să-și anunțe formal participarea la conferință.

În decembrie 1898, Muraviev trimitea o nouă circulară, cuprinzând și propunerile Petersburgului pentru programul conferinței. În termeni generali, diplomația rusă considera că acest program ar fi trebuit să cuprindă:

1. O înțelegere stipulând înghețarea, pentru un timp ce va fi fixat, a efectivelor forțelor armate terestre și maritime, a bugetelor de război și aferente, studierea prealabilă a căilor de reducere în viitor a efectivelor și a bugetelor militare;

2. Interzicerea producerii și folosirii a noi arme de foc și explozivi, ca și a unor prafuri de pușcă mai puternice decât cele în uz, atât pentru puști, cât și pentru tunuri;

3. Limitarea folosirii în lupte a explozivilor de mare putere, deja existenți, și prohibirea lansării de proiectile și explozivi din baloane și alte mijloace analoage;

4. Interzicerea folosirii în războaiele navale a vaselor torpiloare submarine, sau a altor mașini de distrugere de aceeași natură, angajamentul de a nu construi în viitor nave de război cu pinten;

5. Adoptarea pentru războaiele navale a stipulațiilor Convenției de la Geneva din 1864, pe baza articolelor adiționale din 1868;

6. Neutralitatea navelor sau a șalupelor însărcinate cu salvarea naufragiaților în timpul sau după luptele maritime;

7. Revizuirea Declarației privind legile și cutumele de război;

8. Acceptarea, în principiu, a folosirii bunelor oficii de mediere și arbitraj facultativ pentru cazurile care s-ar ivi, în scopul prevenirii conflictelor armate între națiuni; un acord asupra modului de aplicare a acestora și stabilirea unei practici uniforme de utilizare.

În final se reiterea ideea potrivit căreia toate problemele privind raporturile politice dintre state și ordinea de lucruri stabilită prin tratate, ca și, în general, toate problemele care nu intrau direct în programul ce va fi adoptat, vor trebui excluse din dezbaterile conferinței.

Se poate observa că, pe lângă scopul principal al Conferinței – limitarea înarmărilor –, prin cea de a doua circulară se avansau și alte propuneri, considerate ca fiind mai lesne de acceptat.

La 18 mai 1899, de ziua țarului, se deschideau, la Haga, lucrările celei dintâi Conferințe a Păcii. Au participat reprezentanți din 26 de state: 20 europene și numai șase extraeuropene. Au fost organizate trei comisii de lucru: comisia 1 a dezbătut punctele 1-4 ale circularei „Muraviev”; comisia 2 – punctele 5-7; comisia 3 – punctul 8, referitor la arbitraj.

Alături de celelalte state europene, România a participat și ea la conferință. Încă de la 31 martie 1899 se aprobase, prin decret regal, componența delegației române: Al. Beldiman, ministrul român la Berlin, I.N. Papiniu, ministrul român la Haga, colonel C. Coandă, directorul Artileriei din Ministerul de Război, în calitate de expert.

În chiar prima ședință plenară a conferinței, s-a constatat cu surprindere că, în discursul primului delegat rus, De Staal, desemnat președinte al conferinței, ideea principală a circularei „Muraviev”, și anume limitarea armamentelor, apărea cu totul diminuată, „aproape părăsită”. În raportul lor, adresat Bucureștiului, delegații români adăugau: „Din contra, propunerea privitoare la arbitrajul facultativ, care forma ultimul punct din programul contelui Muraviev, ocupă astăzi nu numai primul loc în noua formulare, dar a devenit tema cea mai importantă, cea mai larg dezbătută, din care guvernul imperial tinde a face subiectul precumpănitor al deliberațiunilor noastre”⁵.

În cele trei comisii, problematica abordată la cea dintâi Conferință a Păcii a fost pe larg dezbătută, la discuții luând parte numeroși delegați, oameni avizați și, în general, doritori a găsi rezolvări și soluții, chiar și parțiale. Presa a urmărit cu atenție dezbaterile, contribuind la mediatizarea noilor idei, opinia publică fiind mai aproape ca niciodată de asemenea preocupări, rezervate până atunci aproape în exclusivitate cabinetelor diplomatice.

Delegații români au luat parte activă la dezbateri. Spațiul restrâns acordat acestui articol nu ne îngăduie decât câteva exemple.

În cadrul amplei discuții asupra legilor și cutumelor războiului, în fapt materia abordată prin „Declarația internațională privitoare la legile și obiceiurile războiului”, adoptată la Bruxelles în 1874, rămasă însă neratificată, articolele 1, 2 și 8 prezentau serioase dificultăți. Aceste articole aveau ca obiect statutul autorității militare pe teritoriul statului inamic, contribuțiile de război și rechizițiile impuse de către învingător. Reprezentantul Belgiei, Auguste Beernaert, președintele Camerei belgiene, a combătut cu tărie prevederile Declarației din 1874, potrivit cărora țara învinsă ar trebui să recunoască dinainte drepturile năvălitorului pe teritoriul său, și anume: de a schimba legile, de a impune și percepe impozite noi, rechiziții, amenzi ș.a. Delegatul belgian recunoștea că, în fapt, învingătorul procedează astfel, dar un stat, cu deosebire unul mic, nu poate să recunoască un asemenea drept al învingătorului mai dinainte, căci o asemenea reglementare „se izbește de obiecțiuni de ordine morală și politică de neînvins”⁶.

În instrucțiunile sale din 17 iunie 1899, adresate reprezentanților săi la Haga, I.N. Lahovari, ministrul român de externe, își exprima acordul cu poziția delegatului belgian. „Există însă o deosebire fundamentală – scria Lahovari – pentru un popor între ideea de a se supune în fapt unei puteri superioare, la care nu poate rezista, și aceea de a recunoaște ca un drept și de a sancționa, printr-un consimțământ dat mai dinainte, starea de fapt creată prin ocuparea cu forța a teritoriului său”⁷. Adevărata soluție era „de a proceda nu prin enumerațiunea drepturilor ce se

recunosc învingătorului, ci, din contra, prin aceea a restricțiilor ce se impun exercițiului lor, prin indicarea faptelor ce și le interzice mai dinainte învingătorul⁸.

Delegatul belgian se ridicase și împotriva articolelor 9, 10 și 11, referitoare la calitatea de beligeranți, combatanți și necombatanți, articole care tindeau, după părerea sa, a reduce pe cetățenii neînregimentați la rolul de „spectatori” în timpul războiului, rol aflat în contradicție cu noțiunea de patriotism.

La acest capitol, opiniile lui Lahovari nu mai coincideau cu cele ale delegatului belgian. Ministrul român considera că ideile lui Beernaert, „inspirate poate prin situația specială a Belgiei, a cărei organizare militară regulată este cu desăvârșire insuficientă”, nu pot fi admise, ele prezentând inconveniente grave. Ceea ce deosebește războiul modern de luptele de exterminare ale vremurilor barbare este tocmai existența oștirilor regulate, care luptă unele cu altele, și nu cu simplii cetățeni necombatanți. Hoardele lui Attila ori Tamerlan – amintea Lahovari – năvălind într-un teritoriu măcelăreau și robeau toată populația, lăsând în urma lor „ruina și pustietatea”. În lumea modernă, „cu toate nenorocirile încă destul de mari ale războiului”, acele scene nu se mai repetă. Condiția este însă ca populația civilă să se abțină de la acte de agresiune împotriva oștirii inamice. A permite ca indivizi izolați sau corpuri neregulate, formate din simpli cetățeni, neidentificabili prin ținuta militară și nerespectând nici o regulă a ducerii războiului, să ia parte la lupte „ar fi în realitate a reveni înapoi, a ne întoarce la epocile în care întreg poporul unei țări ocupate de o oștire de invaziune era tratat ca inamic, înseamnă a da războiului un caracter de cruzime și perfidie, surexcitând pasiunile soldatului, care ar fi dispus a vedea un inamic în orice cetățean al țării ocupate și a-l trata în consecință⁹. De altfel, aprecia ministrul român, în lumea modernă, organizarea armatei în mai toate statele Europei era atât de vastă și cuprinzătoare, încât era mai mult decât lesne pentru oricare cetățean patriot a-și găsi locul într-o unitate combatantă, supusă autorităților și disciplinei militare.

Asemenea idei au fost susținute și valorificate de către Al. Beldiman în cadrul lucrărilor conferinței, aceasta cu atât mai mult cu cât delegatul român a fost ales între membrii comitetului de revizuire a Declarației din 1874.

În problema arbitrajului, dezbaterile au marcat opoziția statelor mici, cu deosebire cea manifestată de reprezentanții români, la impunerea caracterului obligatoriu al recurgerii la arbitraj.

La 27 mai, primul delegat rus, De Staal, a depus un proiect complet al unei Convenții de bune oficii, mediație și arbitraj (18 articole), precum și un Cod de arbitraj (25 de articole)¹⁰. Trei zile mai târziu, delegatul britanic prezenta, la rândul său, o nouă propunere, vizând înființarea unui Tribunal permanent de arbitraj internațional. La insistențele delegatului englez, această propunere a fost inclusă la articolul 13 al proiectului rusesc, astfel încât, în noua formulare, acest articol prevedea înființarea unui tribunal de arbitraj obligatoriu, iar la articolul 10 erau enumerate o serie de cazuri, care urmau a face obiectul arbitrajului obligatoriu. O a treia inovație a proiectului rus reieșea din ultima sa parte – articolele 14-18 – în care se prevedea instituirea unor „comisii internaționale de anchetă”, menite a constata la fața locului și a lămuri împrejurările neînțelegerii.

O singură restrângere era adusă caracterului obligatoriu în numeroasele cazuri prevăzute la articolul 10, și anume „întrucât aceste cazuri nu ating interesele vitale

și onoarea națională a statelor contractante". Aceasta, notau cei doi delegați români în raportul lor către Lahovari, este „o formulă vagă, care pare a zice mult, dar care nu exclude o îndoită măsură în aprecierea «intereselor vitale» sau a «onoarei naționale», după cum va fi vorba de puteri mari sau de state de a doua ordine. Într-adevăr, ceea ce pentru un stat de a doua ordine, ca al nostru, este privit cu drept cuvânt ca un interes vital are o importanță mult mai mică pentru o Putere mare”¹¹.

Inconveniente grave sesizau cei doi reprezentanți români când analizau cazurile anume rezervate arbitrajului obligatoriu prin art. 10, cum ar fi neînțelegerile provenind din daune pecuniare, pe care le-ar fi suferit un stat sau supușii săi în urma unei acțiuni ilicite sau chiar numai a neglijenței unui alt stat sau a supușilor acestuia, ori neînțelegerile provenind din interpretarea diferită a clauzelor tratatelor sau convențiilor.

Beldiman și Papiniu își afirmau hotărârea de a-și face „datoria conform cu instrucțiunile primite” și sperau că nu vor fi singurii care să facă opoziție „inovațiilor” din proiectul ruso-englez. Este de remarcat observația, foarte interesantă și pertinentă, pe care o făceau în raportul lor, privitor la „statele de a doua ordine”. Aceste state, „care ar trebui în fond să împărtășească vederile noastre, ca Suedia și Norvegia, Danemarca, Belgia, Țările de Jos, Svițera, nu se află într-o situație geografică și politică analoagă cu a noastră și pot dar să privească chestiunea arbitrajului mai mult din punct de vedere teoretic și într-un sens care să dea satisfacție curentului opiniei publice, foarte favorabil în aceste țări, unei soluțiuni cât mai largi a problemei arbitrajului”¹². Oricum, speranțele lor erau legate de poziția celor trei mari puteri aliate – Germania, Austro-Ungaria și Italia – care stăteau încă rezervate.

În urma atenței examinări a celor două proiecte privind arbitrajul internațional, I.N. Lahovari trimitea noi instrucțiuni delegaților săi, instrucțiuni care vor constitui baza intervențiilor acestora în dezbaterile comisiei respective.

Noua orientare pe care o luase tematica Conferinței, în care problemele diminuării armamentului căzuseră pe ultimul loc, iar cele ale arbitrajului deveniseră principale, îngrijora pe ministrul român. După părerea sa, „rezultatul Conferinței, nul în ceea ce privește partea binefăcătoare ce se anunțase, poate fi neplăcut și vătămător pentru puterile mici, prin faptul instituirii unui tribunal permanent cu competență obligatorie”. Guvernul de la București nu dorea ca, în baza unei rezoluții ce s-ar fi putut lua la Haga, să fie chemat înaintea tribunalului internațional pentru probleme cum ar fi: felul în care România a soluționat chestiunea israelită, art. 47 din Tratatul de la Berlin privind capitulațiile, problema Dunării și a Tratatului de la Londra din 1883, problema mănăstirilor închinată. Cu deosebire, scria Lahovari, „nenorocita cestiune a Israelitilor, veșnic izvor de uri, de pasiuni și de neorânduiri” ar fi putut aduce neajunsuri. „De aici reclamațiuni la Tribunalul arbitral, comisii de anchetă internaționale venind să funcționeze în țara noastră, să tragă la răspundere autoritățile noastre; puteri mari ca Rusia și Austria nu au a se teme poate de abuzul posibil al acceptării acestui principiu. Pentru o țară mică ca România, victimă atâta vreme a calomniilor presei și alianței israelite, prudența cea mai elementară nu-i permite a se supune la asemenea eventualitate”. De aceea indica reprezentanților săi ca, în cazul în care Puterile Centrale ar fi avizat înființarea tribunalului internațional, să voteze și ei pentru, dar cu anumite rezerve, expres formulate, și anume: la articolul 10, unde se face rezerva privind exceptarea chestiunilor

care ar fi atins „interesul național sau onoarea“ statelor respective, să se adauge și „drepturile de suveranitate“. Prin această mențiune toate chestiunile a căror eventuală aducere în fața tribunalului arbitral nu era dorită de către guvernul român puteau fi exceptate, întrucât, cu adevărat, priveau suveranitatea națională.

O atenție deosebită acorda Lahovari paragrafului 1 al articolului 10, relativ la posibilitatea străinilor de a aduce în fața tribunalului arbitral a daunelor suferite printr-un act ilicit sau neglijența statului în care s-ar afla, sau a supușilor acestui stat. Care ar fi dreptul acelor cetățeni într-un asemenea caz? „Acela de a cere de la tribunalele locale despăgubiri, fie de la autorii faptelor ilicite, fie de la autoritatea publică, însărcinată cu menținerea ordinii, în cazul când nu și-a făcut datoria și când sunt legi care o declară responsabilă. Ei bine, de ce ar avea străinii privilegiul de a se adresa la un Tribunal internațional?“. Pe bună dreptate, autoritățile române, în acord și cu practicile internaționale, considerau că un străin, care-și are reședința sau exercită un comerț într-o altă țară, are dreptul la aceeași protecție și la aceleași garanții pentru persoana și averea sa ca și cetățenii statului respectiv. „Așadar egalitate de tratament: iată dreptul lui; situație privilegiată în nici un caz“, nota Lahovari. De asemenea, ministrul român atrăgea atenția celor doi delegați că guvernul român, în nici un chip, nu ar putea admite principiul arbitrajului pentru fapte anterior petrecute¹³.

Aționând conform indicațiilor primite, delegații români au avut o prezentă activă și în cadrul dezbaterilor comisiei a treia, contribuind la redactarea documentelor finale. Astfel, la 19 iulie, când s-a pus în discuție problema comisiilor internaționale de anchetă, Al. Beldiman a combătut instituția „în formă și în fond“, fiind, după cum se poate citi în raportul delegaților francezi, „principalul și neobositul“ purtător de cuvânt al minorității ostile comisiilor de anchetă, minoritate alcătuită din România și principalele state balcanice: Turcia, Grecia, Serbia¹⁴. Beldiman atrăgea atenția că aceste comisii nu figurau în programul inițial al Conferinței. Acestui argument de formă îi asocia unul de fond: „Securitatea și independența statelor de rangul al doilea s-ar găsi compromise prin presiunea pe care marile state ar putea-o exercita, pentru a le face să accepte, fără voia lor, comisii de anchetă“. Instituirea obligatorie a acestor comisii, continua delegatul român, era în contradicție cu suveranitate națională, căci ele urmau a examina nu chestiuni de drept, ca în cazul comisiilor arbitrale, ci probleme de politică internă, pentru care fiecare stat are necesitățile sale specifice, despre care el trebuie lăsat să judece singur¹⁵. Delegatul Serbiei, ca și cel al Greciei s-au raliat acestui punct de vedere și au cerut să se precizeze mai bine caracterul facultativ al comisiilor de anchetă. Ținându-se seama de aceste poziții, comisia de redactare decide ca textul reformulat să fie trimis spre examinare la București, Atena și Belgrad. De asemenea, Al. Beldiman a făcut rezerve asupra articolelelor 15, 16, 18 și 27 ale proiectului de convenție: „Guvernul regal al României, complet câștigat la principiul arbitrajului facultativ, a cărei importanță în relațiile internaționale o apreciază, nu înțelege însă să ia, prin art. 15, un angajament de a accepta un arbitraj în toate cazurile care sunt prevăzute aici și crede că trebuie să formuleze rezerve exprese în această privință“. Apoi, la articolul 16: „Guvernul regal al României declară că nu poate adera la art. 16 decât cu rezerva expresă, consemnată în procesul verbal, că el este decis a nu accepta în nici un caz arbitrajul internațional pentru contestații sau litigii anterioare încheierii prezentei convenții“.

Între timp, a sosit de la București reformularea articolului referitor la comisiile de anchetă: „În litigiile de ordin internațional, care nu angajează nici onoarea, nici interesele esențiale, și provenind dintr-o divergență de apreciere asupra punctelor de fapt, puterile semnatare judecă util ca părțile, care nu s-au putut pune de acord pe căi diplomatice, să instituie, atât cât împrejurările le vor permite, o comisie internațională de anchetă, însărcinată de a ușura soluționarea acestor litigii, lămurind, printr-un examen imparțial și conștiincios, chestiunile de fapt“. Propunerea românească a fost susținută și de către marele jurist belgian Rolin, care a insistat pentru adoptarea ei. El releva că, deși din explicațiile raportorului reieșea în oarecare măsură caracterul facultativ al prevederilor articolului 9, era preferabil ca acest caracter să fie marcat cu claritate chiar în text, așa cum propunea delegatul român. Reprezentantul Italiei, contele Nigra, a susținut și el textul propus de către delegația română și, în final, a fost adoptat și înscris în proiectul de convenție¹⁶.

Cea dintâi Conferință a Păcii își încheia lucrările la 29 iulie 1899. Actul final cuprindea trei Convenții și tot atâtea Declarații. Chiar dacă aceste documente nu corespundeau pe deplin speranțelor opiniei publice, totuși afirmarea necesității eliminării războiului ca unică modalitate de rezolvare a conflictelor dintre state și acceptarea principiului arbitrajului au constituit pași importanți în direcția unor noi tipuri de relații pe plan internațional. „Convenția pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale“, semnată la Haga, îndemna la rezolvarea conflictelor prin mijloace pașnice, prin nerecuregla la forța armelor. Pentru aceasta se proclama principiul utilității arbitrajului și se creau două noi instituții cu vocație universală: „Comisiile de anchetă“ și „Curtea permanentă de arbitraj“.

Prin dezvoltarea tehnicii militare, devenea tot mai necesară codificarea în Dreptul internațional a unor principii care să conducă la diminuarea ororilor războiului. „Convenția referitoare la legile și uzurile războiului“, stabilea un fel de codificare a legilor ducerii războiului, în scopul atenuării, cât mai mult posibil, a calamităților și suferințelor provocate de către acesta.

Prima Conferință a Păcii de la Haga deschidea calea unui proces îndelungat și anevoios, care continuă și astăzi. Era un început. În Expunerea de motive la „Legea pentru ratificarea documentelor Conferinței de la Haga“ în parlamentul român se afirma: „Este adevărat că suntem departe încă de epoca în care chestiunile vitale, care pot da naștere la conflicte sângeroase între popoare, vor putea fi dezlegate prin alte mijloace decât prin apelul la arme și că multe vreme încă popoarele vor trebui să suporte cu bărbăție și resemnare grelele sarcini ce le impune necesitatea de a asigura și de a apăra independența, securitatea și demnitatea lor. Dar dacă Conferința de la Haga n-a creat și nici nu putea crea Tribunalul ideal, care va inaugura în lume era păcii universale și fără de sfârșit, totuși această mare adunare a unor bărbați eminenți, însuflețiți de nobila dorință de a înlesni dezlegarea pașnică a conflictelor internaționale și de a atenua calamitățile războiului, a introdus în Dreptul public universal o creațiune nouă, o Curte permanentă de arbitraj“¹⁷.

Stat mic, aflat la confluența intereselor unor mari puteri, România avea nevoie de pace și de stabilitate în zonă. De aici și poziția sa pe plan internațional, la Conferințele Păcii de la Haga, la Uniunea interparlamentară și în alte organisme sau

asociații internaționale. Dacă reprezentanții săi s-au remarcat între cei ce militau activ pentru limitarea înarmărilor și rezolvarea conflictelor pe cale pașnică, este tot atât de adevărat faptul că ei au stăruit în aceeași măsură pentru ca, în numele acestor nobile aspirații, să nu se creeze noi posibilități de intervenție și presiuni ale marilor puteri asupra statelor mici.

Participarea reprezentanților români în asociații și organisme internaționale a fost una activă, venită din partea unor parteneri avizați, oameni cu vederi europene. Această prezență și prestație au contribuit din plin la faptul că România a devenit tot mai cunoscută, iar aspirațiile sale național-statale înțelese și privite cu simpatie de tot mai numeroși reprezentanți ai cercurilor politice și cultural-științifice din diverse state.

Note

1. „Hamburgische Correspondent“, „Neuer Wiener Presse“, „Neuer Wiener Tagblatt“ din 30 august 1898 se pronunțau elogios la adresa propunerii rusești, ca și periodicele italiene „La Tribuna“ și „Il Popolo Romano“ din 30 august, „Corriere della Sera“ din 1 septembrie, articolul „Il ramo d'olivo“ sau „La Stampa“ din 30 august, articolul „Il grande invito alla pace“.
2. „L'Italie“ din 30 august scria că Italia, care și-a sacrificat interesele sale naționale în ideea menținerii păcii, dorește succes unei asemenea conferințe, dar se îndoiește de reușită și crede că diplomația europeană o va îngropa. La fel „Gazetta del Popolo“ din 30 august, în articolul „L'utopia del disarmo“.
3. „L'Indépendance Roumaine“ din 18/30 august 1898.
4. „Liberalul“ din 20 august/1 septembrie 1898.
5. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare Ah. MAE), Fond „Convenții“ 9, H1, notă din 13/25 mai 1899.
6. *Idem*, raport din 28 mai/9 iunie 1899.
7. *Idem*, raport din 5/17 iulie 1899.
8. *Idem*.
9. *Idem*.
10. *Idem*, notă din 15/27 mai 1899.
11. *Idem*, notă din 18/30 mai 1899.
12. *Idem*.
13. *Idem*, instrucțiuni din 4/16 iunie 1899.
14. *Conférence internationale de la Paix*, La Haye, 18 mai-29 juillet 1899, p. 61.
15. *Idem*.
16. *Idem*, vezi și Ah. MAE, *loc. cit.*, note din 8/20, 9/21, 10/22 iulie 1899.
17. *Dezbaterile Adunării Deputaților*, nr. 72 din 22 aprilie 1900, „Monitorul Oficial“ nr. 68 din 25 iunie/8 iulie 1900.